

Index sociálního vyloučení za rok 2023

Co je to index sociálního vyloučení?

Agentura pro sociální začleňování vyvinula v rámci projektu Systémové zajištění sociálního začleňování jednotný nástroj, který v sobě zahrnuje klíčové ukazatele z různých oblastí sociálního vyloučení a umožňuje tedy v celorepublikovém rozsahu míru zatížení sociálním vyloučením posoudit – [Index sociálního vyloučení](#). Tento index je využíván i při zaměřování dotačních výzev z národních i EU zdrojů.

Škála indexu nabývá hodnot od 0 do 30 bodů, přičemž hodnota 0 znamená absenci nebo minimální rozsah sociálního vyloučení a hodnota 30 bodů nejvyšší míru zatížení sociálním vyloučením. Základní územní úrovní, k níž se index sociálního vyloučení vztahuje, reprezentují obce. Obecně platí, že **obce s indexem 8+ jsou lokalitami, kde je nezbytné se problematice a rizikům sociálního vyloučení více věnovat**. Index je sestaven z indikátorů, které vycházejí z administrativních dat, která jsou centrálně evidována a pravidelně aktualizována. Seznam indikátorů obsažených v indexu je následující:

- **Příjemci příspěvku na živobytí** (zdroj dat: MPSV) - Příjemcem příspěvku na živobytí (PnŽ) se může stát domácnost, jíž zůstává na život méně než částka živobytí (součet životního minima členů domácnosti), která vyčerpala jiné možnosti pro zvýšení příjmů a prokazuje snahu o zvýšení příjmu vlastní prací.
- **Příjemci příspěvku na bydlení** (zdroj dat: MPSV) - Příjemcem příspěvku na bydlení (PnB) se může stát domácnost, která vydává víc než 30 % (v Praze 35 %) příjmu na pokrytí nákladů na bydlení.
- **Osoby v exekuci** (zdroj dat: Exekutorská komora ČR) - Osoba, proti níž je vedeno jedno či více exekučních řízení.
- **Dlouhodobě nezaměstnané osoby** (zdroj dat: Úřad práce ČR) - Osoba potenciálně ekonomicky aktivní ve věku 15–64 let je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání Úřadu práce déle než 6 měsíců.
- **Předčasné odchody ze systému vzdělávání** – běžné třídy (zdroj dat: MŠMT) - Osoba (žák) ukončuje povinnou školní docházku v systému základního vzdělávání v 7. nebo 8. ročníku, a to v důsledku jednoho nebo dvou propadnutí. Indikátor se vztahuje pouze k běžným třídám, tzn., že nejsou zahrnuty osoby (žáci) předčasně ukončující povinnou školní docházku ve speciálních třídách nebo na víceletých gymnáziích.

Rok 2023

Z výsledků indexu sociálního vyloučení 2023 je zřejmé, že se sociální vyloučení v mnohých českých obcích podstatným způsobem zhoršuje. Toto zhoršení Agentura zaznamenává u tří z pěti dimenzí indexu sociálního vyloučení. K enormnímu nárůstu dochází zejména u počtu vyplacených **příspěvků na bydlení** – v průměrném měsíci roku 2023 bylo vyplaceno o 81 tis. těchto příspěvků více oproti průměrnému měsíci roku 2022. V roce 2023 bylo vyplaceno o 3 tis. **příspěvku na živobytí** více oproti průměrnému měsíci roku 2022. U hodnot **dlouhodobé nezaměstnanosti** došlo k nárůstu o 11 tis. **uchazečů o zaměstnání evidovaných v evidenci ÚP déle než 6 měsíců**. Relativní zlepšení nastává pouze u sledované dimenze **předčasných odchodů** a v **dimenzi exekucí**, nicméně v této oblasti Agentura eviduje zhoršení u tzv. předlužených, tedy lidí s 3 a více exekucemi.

Meziroční nárůst počtu obcí v nejzatíženějším pásmu zátěže sociálního vyloučení (12 až 30 bodů) stoupl meziročně o 50, počet obcí ve dvou nejvíce zatížených pásmech (8 až 11 bodů a 12 až 30 bodů) pak stoupl na 539 oproti 459 obcím evidovaných v roce 2022.

		2022	2023	rozdíl 2022 a 2023	
Exekuce	Počet osob v exekuci	652 163	621 305	-30 858	Meziroční pokles počtu osob v exekuci o 31 tis.
	% podíl osob v exekuci (vztaženo na obyvatelstvo 15+)	7,2	6,8	-0,41	
PnB	Počet vyplacených dávek PnB v průměrném měsíci daného roku	167 654	248 664	81 009	Nárůst počtu vyplacených PnB - v průměrném měsíci roku 2023 bylo vyplaceno o cca 81 tis. PnB více oproti průměrného měsíce roku 2022.
	% podíl příjemců PnB (vztaženo na obyvatelstvo 15+)	1,8	2,7	0,86	
PnŽ	Počet vyplacených dávek PnŽ v průměrném měsíci daného roku	61 196	64 078	2 882	Nárůst počtu vyplacených PnŽ - v průměrném měsíci roku 2023 bylo vyplaceno o cca 3 tis. PnŽ více oproti průměrného měsíce roku 2022.
	% podíl příjemců PnŽ (vztaženo na obyvatelstvo 15+)	0,67	0,70	0,02	
UoZ	Počet uchazečů o zaměstnání evidovaných ÚP déle než 6 měsíců	114 830	126 228	11 398	Nárůst počtu UoZ evidovaných na ÚP déle než 6 měsíců o cca 11 tis. při porovnání dat z prosince roku 2022 a prosince 2023.
	% podíl uchazečů o zaměstnání evidovaných ÚP déle než 6 měsíců (vztaženo na obyvatelstvo 15 až 64)	1,67	1,82	0,15	
Předčasné odchody	Počet předčasných odchodů ze ZŠ - běžné třídy	3 342	3 157	-185	Meziroční pokles počtu předčasných odchodů o 185.
	% podíl předčasných odchodů ze ZŠ - běžné třídy	3,4	3,0	-0,46	
Index sociálního vyloučení	Počet obcí: 0 až 1 bod	3605	3393		Meziroční nárůst počtu obcí v nejzatíženějším pásmu (12 až 30 bodů) o 50.
	Počet obcí: 2 až 7 bodů	2194	2326		
	Počet obcí: 8 až 11 bodů	268	298		Zatímco v roce 2022 v pásmu 8 až 30 bylo evidováno celkově 459 obcí, v roce 2023 to bylo 539.
	Počet obcí: 12 až 30 bodů	191	241		

Index sociálního vyloučení 2023

Kategorizace hodnot indexu:
0 až 1 2 až 7 8 až 11 12 až 30

Olomoucký kraj

Průměrný index sociální vyloučení pro celý Olomoucký kraj se zvýšil z 7 bodů na 8 bodů. Pro Olomoucký kraj je signifikantní:

- Zvýšení indexu sociálního vyloučení sledujeme především u středně velkých obcí (největší meziroční nárůst město Litovel, + 5 bodů). Souvislost s růstem cen nájemního bydlení = větší část obyvatel potřebuje pro pokrytí životních nákladů i dávky příspěvku na bydlení. Z větší části jsou novými příjemci dávek především osoby se stabilním zaměstnáním (fenomén pracující chudoby) a senioři.
- Nadále platí, že **vyšší míru sociálního vyloučení zaznamenáváme v „tradičních“ oblastech – Šumpersko, Jesenicko, Kojetínsko, Přerovsko, Šternbersko a jižní části ORP Prostějov.**
- Pozitivní skutečností je fakt, že se umenšuje počet osob v exekuci. Významně se snížil každoroční nárůst nových exekucí. Pro jistou větší část osob aktuálně v exekuci (vícečetné exekuce) jsou pravidla insolvenční nedosažitelná. Postupně se zvyšuje průměrný věk dlužníků – navyšování počtu seniorů v exekuci.
- V přehledu níže jsou uvedeny všechny obce, které mají index vyšší než 8. K těmto datům jsou pro ilustraci ponechány i počty obyvatel obcí – porovnání 2016 a 2024.
- **Rizikem do budoucna jsou zvyšující se ceny nájemného (soukromý trh) ve větších obcích** (neexistence konkurence stran obecního bytového fondu), které mají za následek: 1. zvýšení výplaty dávek na bydlení (počet + objem), 2. potenciál rozvoje bytové lichvy, 3. nárůst cen nájemného má největší dopad na nižší střední třídu, která je v území nejpočetnější (pracující chudoba = domácnosti na hraně přiznání dávkové podpory).
- Kvalifikovaný odhad – větší část osob v dlouhodobé evidenci ÚP si zajišťuje příjem na nelegálním trhu práce. Důvodem této strategie je nejčastěji vedená exekuce na tyto osoby a současně i existence značné poptávky stran „zaměstnavatelů“ (zvláště sezonní manuální práce).
- **Exekuce** – Nejvyšší podíl¹ zadlužených osob v obcích OLK najdeme v Kopřivné (20 %), Město Libavá (19 %), Oplocany (17,7 %), Dobromilice (17,6 %), Kobylá nad Vidnavkou (17,5 %), Kozlov (17,3 %), Bernartice (17,3 %), Horní Loděnice (17 %). Z obcí ORP největší podíl exekucí najdeme v Jeseníku (9,2 %) a Přerově (8,3 %).
- **Příspěvek na bydlení** – Nejvyšší podíl příspěvku na bydlení jde do domácností v Měrovicích na Hané (9 %), Vidnava (6,7 %), Čelechovice na Hané (6,6 %). Z obcí ORP největší podíl vyplacených dávek najdeme v Jeseníku (4,1 %) a Prostějově (4,1 %).
- **Příspěvek na živobytí** – Nejvyšší podíl příspěvku na živobytí je evidováno v Měrovicích na Hané (6,4 %), Bílá Voda (5,1 %), Uhelná (4,5 %). Z obcí ORP je největší podíl vyplacených dávek najdeme v Přerově (1,4 %) a Prostějově (1,1 %).
- **Dlouhodobá nezaměstnanost** (evidence déle než 6 měsíců) – Nejvyšší podíl dlouhodobě nezaměstnaných najdeme v obcích Měrovice na Hané (7,91 %), Kopřivná (6,1 %) a Stříbrnice (6,4 %). Z obcí ORP je to pak Přerov (3 %) a Mohelnice (2,6 %).
- **Předčasné odchody ze vzdělání (nedokončené ZŠ)** – Předčasné odchody jsou uváděny u obcí, které zřizují ZŠ. Tedy jsou spádově využívány i z dalších území. Největší podíl předčasných odchodů² ze vzdělání je evidován v Brodku u Prostějova (28 %, abs 5 žáků v ročníku), Hanušovicích (21 %, 10 žáků v ročníku), Běloutíně (19,2 %, abs 5 žáků v ročníku). Z obcí ORP největší podíl najdeme v Litovli (7 %, abs 8 žáků v ročníku) a Šternberku (5,5 %, abs 11 žáků v ročníku).
- **Získané údaje je třeba vždy zasadit do kontextu** – nelze s nimi pracovat bez dalších vztahů. Interpretace zmapovaných hodnot musí být realizována v perspektivě lokální i regionální. Včetně detailnější diskuse se zaměřením na určení a řešení příčin s ohledem na potenciál změny.

Kontakt: Ing. Mgr. Jan Mochťák (Vedoucí oddělení regionálního centra východ), mobil: +420 725 001 925, e-mail: Jan.Mochtak@mmr.gov.cz

¹ Podíl = absolutní počet vs počet obyvatel

² % podíl předčasných odchodů ze ZŠ na celkovém počtu předčasných odchodů ze ZŠ

<https://www.socialni-zaclenovani.cz/>

Název obce	Název ORP	Celkový počet obyvatel - celkem (k 31. 12. 2016)	Celkový počet obyvatel - celkem (k 31. 12. 2023)	Hodnota indexu sociálního vyloučení za obec (rok 2020)	Hodnota indexu sociálního vyloučení za obec (rok 2021)	Hodnota indexu sociálního vyloučení za obec (rok 2022)	Hodnota indexu sociálního vyloučení za obec (rok 2023)
Hanušovice (535532, Olomoucký kraj)	Šumperk	3166	2900	21	21	21	23
Kojetín (514055, Olomoucký kraj)	Přerov	6169	5790	20	22	19	22
Javorník (536148, Olomoucký kraj)	Jeseník	2788	2586	19	23	20	19
Kopřivná (553247, Olomoucký kraj)	Šumperk	267	293	18	17	18	19
Vidnava (541303, Olomoucký kraj)	Jeseník	1273	1194	19	15	17	18
Jindřichov (536521, Olomoucký kraj)	Šumperk	1220	1094	17	18	14	17
Bernartice (524891, Olomoucký kraj)	Jeseník	923	843	16	16	19	16
Přerov (511382, Olomoucký kraj)	Přerov	43791	41661	16	15	16	15
Moravský Beroun (597678, Olomoucký kraj)	Šternberk	3043	2844	12	16	15	15
Prostějov (589250, Olomoucký kraj)	Prostějov	43975	43563	13	13	13	14
Šternberk (505188, Olomoucký kraj)	Šternberk	13476	13264	9	9	10	14
Dobromilice (589446, Olomoucký kraj)	Prostějov	874	796	18	20	15	14
Měrovice nad Hanou (552909, Olomoucký kraj)	Přerov	695	691	18	15	15	14
Velká Kraš (553468, Olomoucký kraj)	Jeseník	756	717	12	8	12	13
Kobylá nad Vidnavkou (557218, Olomoucký kraj)	Jeseník	385	376	7	12	14	13
Olomouc (500496, Olomoucký kraj)	Olomouc	100378	102293	12	12	11	12
Šumperk (523704, Olomoucký kraj)	Šumperk	26305	24969	13	11	11	12
Zábřeh (541354, Olomoucký kraj)	Zábřeh	13645	13444	11	11	10	12
Jeseník (536385, Olomoucký kraj)	Jeseník	11396	10619	12	11	10	12
Lipník nad Bečvou (514705, Olomoucký kraj)	Lipník nad Bečvou	8123	7961	10	10	13	12
Zlaté Hory (597996, Olomoucký kraj)	Jeseník	3899	3736	10	8	10	12
Staré Město (541079, Olomoucký kraj)	Šumperk	1728	1698	12	13	18	12
Město Libavá (500160, Olomoucký kraj)	Šternberk	587	551	6	10	11	12
Uhelná (541214, Olomoucký kraj)	Jeseník	478	473	14	13	16	12
Horní Loděnice (569798, Olomoucký kraj)	Šternberk	333	340	15	17	14	12
Obědkovice (589799, Olomoucký kraj)	Prostějov	280	271	12	10	10	12
Hranice (513750, Olomoucký kraj)	Hranice	18352	18024	12	11	11	11
Mohelnice (540471, Olomoucký kraj)	Mohelnice	9232	9572	10	10	10	11
Mikulovice (540382, Olomoucký kraj)	Jeseník	2619	2524	6	3	6	11
Bílá Voda (525227, Olomoucký kraj)	Jeseník	328	327	12	14	16	11
Branná (526169, Olomoucký kraj)	Šumperk	282	278	12	9	11	11
Stříbrnice (552887, Olomoucký kraj)	Přerov	279	249	14	12	11	11
Uničov (505587, Olomoucký kraj)	Uničov	11479	11151	9	10	9	10
Litovel (503444, Olomoucký kraj)	Litovel	9901	9689	6	5	5	10
Ivaň (589578, Olomoucký kraj)	Prostějov	499	461	6	4	9	10
Vlčice (541346, Olomoucký kraj)	Jeseník	409	452	9	9	13	10
Polom (516911, Olomoucký kraj)	Hranice	250	315	12	9	9	10
Tvorovice (590118, Olomoucký kraj)	Prostějov	294	283	11	5	8	10
Přemyslovice (589934, Olomoucký kraj)	Prostějov	1282	1213	6	4	6	9
Uhřetice (552879, Olomoucký kraj)	Přerov	543	521	9	8	7	9
Malá Morava (540331, Olomoucký kraj)	Šumperk	520	509	12	11	9	9
Polkovice (516899, Olomoucký kraj)	Přerov	501	502	10	9	8	9
Kozlov (500135, Olomoucký kraj)	Olomouc	242	272	8	6	3	9
Čelechovice na Hané (589403, Olomoucký kraj)	Prostějov	1327	1316	11	11	9	8
Žulová (541575, Olomoucký kraj)	Jeseník	1239	1125	11	9	10	8
Huzová (597414, Olomoucký kraj)	Šternberk	581	572	9	3	7	8
Bohuslavice (589292, Olomoucký kraj)	Konice	448	447	2	7	9	8
Oplocany (553000, Olomoucký kraj)	Přerov	308	369	7	8	10	8